

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ЛЬОНАРСТВА УКРАЇНИ

С.М. Шкарлет, доктор економічних наук, професор

А.М. Коробка, аспірант

Чернігівський державний технологічний університет

Представлено історичні етапи розвитку льонарства в Україні. Проаналізовано стан галузі за показниками посівної площі під культуру, урожайність та виробництво льону-довгунцю (волокно) за 1990-2011 рр. Запропоновано основні напрями стабілізації розвитку підприємств галузі льонарства.

Ключові слова: інноваційні розробки, модернізація, льонарство, інтеграційні зв'язки.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України постає низка питань щодо шляхів її піднесення та створення стабільної економічно розвиненої держави. Перед вітчизняними підприємствами виникає важливе завдання оновлення техніки та технологій, модернізації виробничого процесу, впровадження інноваційних розробок, покращення якості та конкурентоспроможності продукції.

Галузь льонарства здавна вважалася однією із найперспективніших для розвитку легкої промисловості, та, безпосередньо, сільського господарства країни. Сьогодні спостерігається тенденція до стрімкого зниження показників розвитку даної галузі, що досить негативно впливає не лише на особливості внутрішнього ринку продукції льонарства, а і на економіку країни загалом. Саме тому важливим є аналіз питання щодо сучасного стану галузі льонарства в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вивчення та аналізу розвитку та сучасного стану ринку лляної продукції присвячено низку праць видатних вчених. Так, значна частка науковців досліджують безпосередньо розвиток галузі льонарства з метою вирішення актуальних проблем. До них належать Ю.В. Мохер, Ю.Я. Лузан, В.М. Нелеп, В.Ф. Дідух, О.В. Голій та ін.

Вагоме дослідження провели автори в роботі [1] шляхом порівняння сильних та слабких сторін розвитку льонарства

© Шкарлет С.М., Коробка А.М., 2013

у державі. Автори відмітили не лише проблеми, але й обґрунтували значні можливості розвитку даної галузі. Також було проведено оцінку існуючих прогнозів розвитку галузі і відзначено найбільш перспективні.

Автори стверджують, що необхідно посилити зв'язок науки з виробництвом, створивши науково-виробничі корпорації, які на сьогодні ефективно функціонують в країнах Західної Європи у вигляді технопарків. Це надасть можливість швидкого та продуктивного впровадження інноваційних технологій у виробництво, а також підготовки кваліфікованих та практично орієнтованих спеціалістів [2].

Важливим аспектом є розширення існуючого асортименту лляних тканин (шляхом розроблення нових методів оздоблення, переплетень, надання тканинам унікальних медико-біологічних властивостей) та виробів, удосконалення процесу обробки тканин, що сприяють підвищенню показників якості та естетичних властивостей продукції. Дана тематика представлена у працях таких заслужених діячів науки, як Д.Г. Круглий, А.Г. Зубкова, І.М. Дударев, І.В. Захарченко, І.В. Осипова та ін.

Мета роботи. Питанням розвитку окремих галузей агропромислового комплексу України присвячено низку праць видатних вітчизняних та закордонних вчених. Але, на сьогодні, значно знижена актуалізація на діяльність підприємств галузі льонарства. За статистичними даними, галузь знаходиться у складному становищі та потребує підтримки для подальшого розвитку. Саме тому метою роботи є аналіз сучасного стану галузі льонарства в Україні та тенденцій її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Льон-довгунець є культурою, яка широко використовується у промисловості. Із волокна культури виробляють лляну тканину з високими функціональними та естетичними властивостями, насіння використовується у фармацевтичній та косметичній сферах, а треста – як паливний матеріал.

Перед розглядом сучасного стану галузі в Україні необхідно розглянути історичні етапи її формування на території держави. Так, на основі єдності історичного і логічного підходів визначено історичні етапи розвитку льонарства в Україні:

донауковий період (від найдавніших часів до початку дослідів Генріха Ле-Докта у **1859** році) – час накопичення стихійно-емпіричного досвіду в процесі практичної діяльності льоно-виробників; **1859-1904** рр. – піднесення льоно-виробництва, накопичення фактичного матеріалу в процесі безсистемних розрізнених дослідів з культурою льону; **1905-1924** рр. – період занепаду льонарства внаслідок соціальних зрушень, зміни спеціалізації сільськогосподарського виробництва; **1925-1940** рр. – відновлення льоно-виробництва, початок промислової переробки трести, товарного льонарства. У **1930** р. – створення Всесоюзного науково-дослідного інституту льону; **1941-1946** рр. – спад льоно-виробництва, припинення наукової роботи з культурою через війну; **1947-1974** рр. – відбувається процес формування мережі сільськогосподарських дослідних осередків у льонарській галузі, становлення методологічно обґрунтованих досліджень у галузі селекції і насінництва льону; **1975-1991** рр. – роки підйому льоно-виробництва у результаті впровадження в практику досягнень наукової селекції і раціональної технології вирощування; з **1991** року спостерігається кризовий стан як у виробничій, так і у науковій сферах льонарства [3, 4].

В Україні з **1990** року льон-довгунець (на волокно) виробляли у Волинській, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Рівненській, Сумській, Чернігівській та Чернівецькій областях. На сьогодні ситуація помітно змінилася, і вирощуванням культури, а, відповідно, і її переробкою займаються лише в Житомирській, Львівській, Сумській та Чернігівській областях (табл.).

Насамперед розглянемо сучасний стан галузі льонарства в Україні. Згідно зі статистичними даними, посівні площі під технічну культуру льону-довгунця останніми роками значно знизилися. Якщо порівнювати дані станом на **1990** рік, коли даний показник становив **172,5** тис. га, то за **10** років відбулося його зниження до **23,4** тис. га (рис. 1). У **2010** році посівні площі під культуру льону-довгунця становили лише **1,3** тис. га, на незначну частку підвищився показник у **2011** році – до **1,7** га.

Таблиця

Виробництво льону-довгунця (волокно) в Україні, тис. т*

Рік Назва області	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011
Волинська	13,9	5,1	0,2	0,1	0	0	0
Житомирська	20,7	12,6	1	3,4	0,7	0	0,2
Івано-Франківська	11,9	3,8	0,6	0,3	0	0	0
Київська	2,5	1,1	0,1	0,1	0	0	0
Львівська	13,7	4,1	1,1	0,8	0,1	0	0
Рівненська	9,4	2,7	0,1	0,5	0,1	0	0
Сумська	5,3	3,1	1,2	1,2	0,1	0,3	0,1
Тернопільська	0	0	0	0,1	0	0	0
Чернівецька	2	0,5	0,3	0,1	0	0	0
Чернігівська	28,7	15,2	3,7	6,1	0,2	0,1	0,5

*Представлено автором з використанням [5]

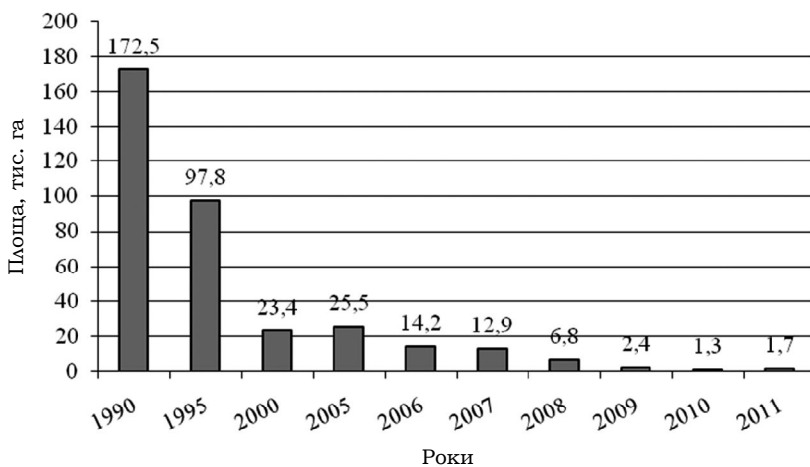

Рис. 1. Посівні площі льону-довгунця в Україні*

*Представлено автором з використанням [5]

Значна увага при аналізі діяльності галузі льонарства приділяється урожайності культури. Але, оскільки посівні площі під культуру льону-довгунця зменшувалися, то, відповідно, урожайність також у певних періодах знижувалася (рис. 2).

Цей показник значно варіюється за останні 20 років. Спостерігається його зниження з 1990 по 1995 рр., але за наступні 5 років значення показника стабілізувалося зі зростанням. За 2005-2011 рік спостерігається варіювання врожайності культури льону-довгунця.

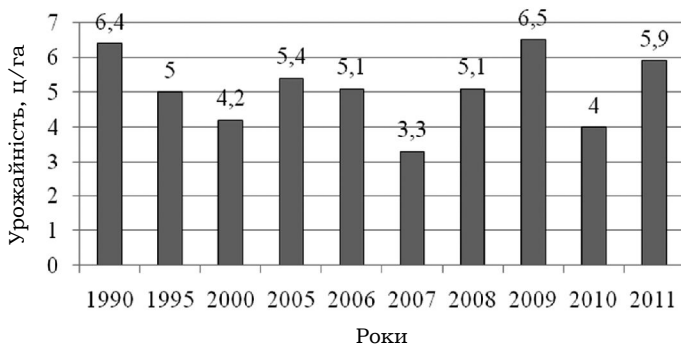

Рис.2. Динаміка урожайності льону-довгунця (волокно) в Україні*

*Представлено автором з використанням [5]

Таким чином, аналізуючи останні роки діяльності підприємств галузі льонарства, необхідно зробити висновок, що її результати є нестабільними, оскільки спостерігається не покращення, або стабілізація діяльності, а, навпаки, поступове зниження показників. У господарствах, які займаються вирощуванням культури, необхідним є створення системи насінництва льону, тому що перспективи розвитку льонарства значною мірою залежать від організації системи насінництва, яка має передбачати організоване поширення високопродуктивних сортів льону. Вирішення цього питання займаються науковці Інституту луб'яних культур НААН України, але також необхідно враховувати здобутки закордонних вчених та впроваджувати у галузі селекційні новинки.

При інтенсивному розвитку техніко-технологічних відкриттів, що супроводжуються впровадженням у виробництво спеціалізованого обладнання та технологій, у галузі льонарства

спостерігається використання досить застарілого обладнання, що потребує значних матеріальних витрат та ускладнює сам процес посадки та збору культури. Таким чином, актуальними є питання модернізації, технічного та технологічного переоснащення підприємств з вирощування льону-довгунця та підприємств первинної його переробки.

Також відкритим є питання щодо поліпшення інтеграційних зв'язків між виробниками та переробниками льонопродукції. При створенні тісної співпраці між даними підприємствами відповідно знизяться витрати на різних етапах виробництва лляної продукції, що сприятиме можливості акумулювання заощаджених коштів в подальший розвиток та піднесення підприємств. Важливим аспектом для підприємств, які займаються вирощуванням та переробкою льону, є сприяння розвитку кадрового потенціалу, тобто підвищення інтелектуальних можливостей.

Таким чином, враховуючи всі вищезазначені фактори, які стримують подальший розвиток галузі льонарства, необхідно зазначити, що лише при вірному підході до формування інвестиційного потенціалу можливий подальший її розвиток, при цьому одним із найвагоміших аспектів є їх комплексне врахування.

Висновки. Проведено аналіз стану галузі льонарства в Україні за показниками посівної площі культури та урожайності за період **1990-2011** рр. На сьогодні вирощування культури льону-довгунцю зосереджено у Житомирській, Львівській, Сумській та Чернігівській областях. Запропоновано основні тенденції щодо стабілізації розвитку підприємств галузі льонарства: створення системи насінництва льону-довгунця; модернізація, технічне та технологічне переоснащення підприємств, що займаються вирощуванням та первинною переробкою льону; залучення інвесторів у галузь льонарства; поліпшення інтеграційних зв'язків між виробниками та переробниками льонопродукції; розвиток кадрового потенціалу галузі.

Список використаних джерел:

1. Лузан Ю. Я. Криза льонарства та шляхи її подолання / Ю. Я. Лузан, В. М. Нелеп, О. М. Головня // Економіка АПК. — 2008. — № 3. — С. 38—45.
2. Простиченко В. С. Поліський льон: минуле, сьогодення, а чи є майбутнє? / В. С. Простиченко, Н. В. Садретдінова // Легка промисловість. — 2009. — № 1. — С. 49.
3. Кругла Н. А. Історія розвитку льонарства в Україні (друга половина XIX-XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.07 «Історія науки і техніки» / Н. А. Кругла. — К., 2002. — 20 с.
4. Москаленко А. М. Історико-економічні аспекти розвитку вітчизняного льоноробництва / А. М. Москаленко, В. А. Москаленко // Економіка АПК. — 2007. — № 6. — С. 41—46.
5. Рослинництво України : статистичний збірник / за ред. Н. С. Власенко. — К. : Державна служба статистики України, 2012. — 108 с.

С.М. Шкарлет, А.М. Коробка. *Состояние и тенденции деятельности предприятий отрасли льноводства Украины.*

Представлены исторические этапы развития льноводства в Украине. Проанализировано состояние отрасли по показателям посевной площади под культуру, урожайность и производство льна-долгунца (волокно) за 1990-2011 гг. Предложены основные направления стабилизации развития предприятий отрасли льноводства.

S. Shkarlet, A. Korobka. *Status and trends of the ukrainian flax enterprises and their activity.*

The historical stages of development of flax cultivation in Ukraine have been presented. The state of industry on the indexes of sowing area under a culture, the flax yield dynamics and the production long-stalk flax-flax (fiber) in 1990-2011 has been analyzed. Basic directions of stabilizing of development of enterprises of industry of flax production have been offered.